

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber decimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiumne consul an tertio dici oporteat : & quonam modo Cn. Pompejus , quum in theatro , quod erat dedicaturus , honores suos inscriberet , quaestionem anticipem istius verbi de consilio Ciceronis vitaverit.

Amiliari meo cuipiam litteras Athenis Romam misi. in his scriptum fuit me illi jam tertium scripsisse. is ad me rescripsit, petivitque ut rationem redderem, cur tertium, ac non tertio scripsissem. Id etiam adscripsit, ut eadem, quid super illo quoque mihi videretur, facerem se certiozem; tertiumne consul & quartum, an tertio & quarto dicendum esset: quoniam Romæ doctum virum dicere audisset tertio & quarto consul, non tertium quartumque: idque in principio libri Caelium scripsisse; & Q. Claudium in libro undevicesimo, C. Marium creatum septimò consulem, dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quam verba M. Varronis hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis utrumque de quo ad me scripserat, decideretur. nam & Varro satis apertè quid dici oporteret edocuit; & ego adversus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis, ex libro disciplinarum IV. hæc sunt: Aliud est quarto prætozem fieri & quartum: quod quarto locum adsignificat ac tres ante factos: quartum tempus adsignificat & ter ante factum. igitur Ennius rectè, quòd scripsit:

Quintus pater quartum fit consul:

& Pompejus timide: quod in theatro, ne adscriberet, consul tertium aut tertio, extremas litteras non scripsit.

Quod de Pompejo Varro breviter & subobscurè dixit, Tiro Tullius Ciceronis, libertus in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc ferme modum: *Quum Pompejus, inquit, ad eam Victoria dedicaturus foret, cujus gradus vicem theatri essent, nomenque ejus & honores inscriberentur; quæri captum est, utrum consul tertio inscribendum esset, an tertium. eam rem Pompejus exquisitissimè retulit ad doctissimos civitatis, quumque dissentiretur, & pars tertio, alii tertium scribendum contenderent: rogavit, inquit, Ciceronem Pompejus, ut, quod ei rectius videretur, scribi juberet: tum Ciceronem judicare de viris doctis veritum esse; ne, quorum opiniones improbasset, ipsos videretur improbasse. persuasit igitur Pompejo, ut neque tertium neque tertio scriberetur: sed ad secundum usque T, fierent litteræ: ut verbo non perscripto res quidem demonstraretur: sed dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt; in eodem nunc theatro non est ita scriptum, nam quum multis annis postea scena, quæ prociderat, resecta esset; numerus tertii consulatus, non, uti initio, primoribus litteris, sed tribus tantum lineolis incisis significatus est. In M. autem Catonis quarta Origine ita scriptum est, *Carthaginienses sextum de fœdere decessere.* id verbum significat quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis hujuscemodi rerum numeris, τετραν ἢ πένταρον dicunt: quod congruit cum eo quod Latinè dicitur, *tertium quartumque.*

C A P. II.

Quid Aristoteles de numero puerperii memoria mandaverit.

Aristoteles philosophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto uno partu quinque enixam pueros; eumque esse finem dixit multijugæ hominum partionis; neque

neque plures unquam simul genitos compertum. hunc autem esse numerum ait rarissimum. sed & , divo Augusto imperante, qui temporum ejus historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt; eosque pauculos dies vixisse: matrem quoque eorum, non multo post quàm peperit, mortuam; monumentumque ei factum, jussu Augusti, in via Laurentina; inque eo scriptum esse numerum puerperii ejus, de quo diximus.

CAP. III.

Locorum quorundam illustrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

FORTIS ac vehemens orator existimatur esse C. Gracchus. nemo id negat. sed quod nonnullis videtur severior, acrior, ampliorque esse M. Tullio; ferri id quò potest? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marium & quosdam ex municipiis Italicis honestos viros virgis per injuriam cæsos à magistratibus populi Romani, quanta maxima invidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit. Nuper Teanum Sidicinum consul venit; uxor edixit se in balneis virilibus lavari velle. quaestori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur qui lavabantur. uxor renunciat viro parum ei sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse; idcirco palus destitutus est in foro: eoque adductus suæ civitatis nobilissimus homo M. Marius. vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt, nequis in balneis lavisse vellet, quum magistratus Romanus ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster quaestores arripit, alter se de muro dejecit: alter prehensus & virgis cæsus est. in tam atroci re, ac tam misera atque incesta injuriæ publicæ

blicæ contestatione, & quid est quod aut ampliter insigniterque, aut lacrymosè atque miseranter, aut multa copiosaque invidia, gravique & penetrabili querimonia dixerit? brevitatis sanè & venustas & mundities orationis est, qualis haberi fermè in comædiarum festivitibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit; *Quanta libido quantaque intemperantia sit hominum adolescentium, unum exemplum vobis ostendam. his annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legoto. is in lectica ferebatur. ei obviam bubulcus de plebe Venusinæ advenit, & per jocos, quum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent. ubi id audivit; lecticam jusit deponi: struppis, quibus lectica deligata erat, usque aded verberari jusit, dum animam efflavit.* Hæc quidem oratio super tam violento atque crudeli facinore nihil profectò abest à cotidianis sermonibus. At, quum in simili causa, apud M. Tullium cives Romani innocentes viri, contra jus contraque leges, virgis cæduntur aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub oculos subjectio? quod & quale invidiæ atque acerbitalis fretum effervescit? animum herclè meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & sonus verborum & vocum & ejulationum circumplectitur. Velut sunt ista quæ de C. Verre dicit: quæ nos, ut in præsens potuimus, quantum memoria suppeditabat, adscripsimus. Ipse *inflammatus scelere & furore in forum venit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas eminebat. expectabant omnes, quò tandem progressurus aut quidnam acturus esset: quum repente hominem proripi atque foro medio nudari ac deligari & virgas expediri jubet.* Jam hæc medius fidius sola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri jubet*, tanti motus horroisque sunt, ut non narrari, quæ gesta sunt, sed rem geri profus videas. Gracchus autem non querentis neque implorantis,

tis, sed nunciantis vicem, Palus, inquit, in foro destitutus est. vestimenta detracta sunt, virgis casus est. sed enim M. Cicero præclarè, cum diutina repræsentatione, non casus est, sed cadebatur, inquit, virgis in medio foro Messana civis Romanus: quum intereâ nullus gemitus, nulla vox illius miseri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc: Civis Romanus sum. hac commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitratur. complorationem deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem detestationemque apud civis Romanos incensè atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit: ô nomen dulce libertatis! ô jus eximium nostræ civitatis! ô lex Porcia legesque Sempronia! ô graviter desiderata & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! hucine tandem hæc omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces ac securis haberet, deligatus in foro virgis caderetur? quid quum ignes ardentisque lamina caterique cruciatus admovebantur? si te acerbæ illius imploratio & vox miserabilis non leniebat: ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemituque maximo commovebare? hæc M. Tullius atrociter, graviter, copiosè aptèque miseratus est. sed si quis est tam agressi aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas orationis, verborumque modificatio parum delectat; amat autem priora idcirco, quòd incompta & brevia & non operosa, sed nativa quadam suavitate sunt, quodque in his umbra & color quasi opacæ vetustatis est: is, si quid iudicii habet, consideret in causa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem: ad cuius vim & copiam Gracchus nec adspiravit. intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse; & id jam tum facere voluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo namque libro, qui de falsis pugnis inscriptus est,

ita de Q. Thermo conquestus est: Dixit a decemviris parum sibi bene cibaria curata esse. iussit vestimenta detrabi, atque flagro cadi. decemviros Bruttiani verberavere. videre multi mortales. quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc servitutiem ferre potest? nemo hoc rex ausus est facere; eane fieri bonis bono genere gnatis boni consulitis? ubi societas? ubi fides majorum? insignitas injurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inspectantibus popularibus suis atque multis mortalibus, te facere ausum esse? sed quantum luctum, quantum gemitum, quid lacrumarum, quantum sletum factum audivi? servi injurias nimis agre ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute praditos, opinamini animi habuisse atque habituros dum viverent? Quod Cato dixit, Bruttiani verberavere; ne qui fortasse de Bruttianis requirat, id significat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas populus Romanus adversas pugnavisset; primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem desciverunt. id Romani agre passi, postquam Hannibal Italia decessit superatique Pœni sunt, Bruttios ignominia causa non milites scribebant, nec pro sociis habebant, sed magistratibus in provincias euntibus parere & præministrare, servorum vicem, jusserunt. itaque hi sequebantur magistratus, tamquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarii; &, quos erant jussi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttiiis erant, appellati sunt *Bruttiani*.

CAP. IV.

Quod P. Nigidius argutissime docuit nomina non positiiva esse, sed naturalia.

Nomina verbaque non posito fortuito, sed quadam vi ratione naturæ facta esse P. Nigidius in grammaticis

maticis commentariis docet; rem fanè in philosophiæ dissertationibus celebrem. quæri enim solitum apud philosophos, *ἦν τὰ ὀνόματα* sint, ἢ *θεοί*. in eam rem multa argumenta dicit, cur videri possint verba esse naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc visum est lepidum & festivum. Vos, inquit, quum dicimus: motu quodam oris conveniente cum ipsius verbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emovemus, ac spiritum atque animam porro versum & ad eos, quibuscum sermocinamur, intendimus. at contra quum dicimus, nos; neque profuso intentoque flatu vocis, neque projectis labris pronunciamus: sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coërcemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. nam sicuti, quum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum a natura rei, quam significat, non abhorret: ita in his vocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. eadem ratio est in Græcis quoque vocibus, quam esse in nostris animadvertimus.

C A P. V.

Avarus simplexne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.

Avarus non simplex vocabulum, sed junctum copulatumque esse Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo. *Avarus enim*, inquit, *appellatur qui avidus aris est. sed in ea copula, e*, inquit, *littera detrita est. item locupletem dictum ait ex compositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret. sed probabilius id firmitusque est, quod de locuplete dixit. nam de avaro ambigitur. cur enim non videri possit ab uno solùm verbo inclinatum, quod est a-reo; eademque fictura, qua est amarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.*

C A P.

CAP. VI.

Multam dictam esse ab Ædilibus plebei Appii Cæci filia mulieri nobili, quod locuta esset petulantius.

Non in facta modò, sed in voces etiam petulantiores publicè Romæ vindicatum est. ita enim debere esse visa est Romanæ disciplinæ dignitas inviolabilis. Appii namque illius Cæci filia à ludis, quos spectaverat, exiens, turbâ undique confluentis fluctuantisque populi jactata est: atque inde egressa quum se malè habitam diceret; *Quid me nunc factum esset, inquit, quantoque artius pressusque conflata essem, si P. Claudius frater meus navali prælio classem navium cum ingenti civium numero non perdidisset? certè quidem majore nunc copia populi oppressa intercidissem. sed utinam, inquit, reviviscat frater, aliamque classem in Siciliam ducat: atque istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miseram convexavit.* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam incivilia, C. Fundanus & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerunt ei æris gravis viginti quinque milia. id factum esse dicit Capito Atejus in commentario de judiciis publicis, bello Pœnico primo, Fabio Licino & Otacilio Crasso consulibus.

CAP. VII.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.

Omniùm fluminum quæ in maria, qua imperium Romanum est, fluunt, quam Græci *ῥῆς εἰς τὴν θάλασσαν* appellant, maximum esse Nilum consentitur: proxima magnitudine esse Histrum scripsit Sallustius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, disse-

differeret, in tribus primis ejus terræ fluminibus Rhodanum esse ponit. per quod videtur eum facere Histro æmulum. Histrus enim quoque in Europa fluit.]

CAP. VIII.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimissionem, & quamam esse videatur causa hujuscemodi castigationis.

Fuit hæc quoque antiquitus militaris animadversio, jubere ignominia causa militi venam solvi & sanguinem dimitti; cujus rei ratio in litteris veteribus, quas equidem invenire potui, non extant. sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi atque à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna quàm medicina videretur. postea tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum esse credo per consuetudinem; quasi minus sani viderentur omnes qui delinquerent.

CAP. IX.

Quibus modis quoque habitu acies Romana instrui solita sit; quæque earum instructionum sint vocabula.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, *frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, ala, turres.* hæc & quædam item alia invenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumque rerum in acie instruenda sui cujusque vocabuli imagines ostenduntur.

C A P. X.

Quae ejus rei causa sit, quod & Graeci veteres & Romani annulum in eo digito gestaverunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

Veteres Graecos annulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus, Romanos quoque homines ajunt sic plerumque annulis usitatos. causam esse hujus rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit: quod insectis apertisque humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Graeci *ἀναρπῆς* appellant, repertum est nervum quemdam tenuissimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inscitum visum esse eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.

C A P. XI.

Verbum, mature, quid significet, quaque vocis ejus ratio sit; & quod eo verbo vulgus hominum improprie utitur: atque imbi quod praecox declinatum praecocis facit, non praecoquis.

Mature nunc significat *propere & cito*, contra ipsius verbi sententiam. aliud enim est *mature*, quam quod dicitur *propere*. propterea P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius, *Mature*, inquit, *est quod neque citius est neque serius: sed medium quiddam & temperatum est.* bene atque proprie Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur, quae neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturaque. quoniam autem id, quod non segniter fiebat, *mature* fieri dicebatur,

tur, progressa plurimum verbi significatio est; & non jam quod non segnius, sed quod festinatius fit id fieri *mature* dicitur; quando ea, quæ præter sui temporis modum properata sunt, *immatura* verius dicantur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi temperamentum divus Augustus duobus Græcis verbis elegantissimè exprimebat. namque & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse ajunt, *ἄρδὲ βεγδέως*. per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industriæ celeritas & diligentia tarditas. ex quibus duobus contrariis fit *maturitas*. Virgilius quoque, si quis animum attendat, duo ista verba *properare* & *maturare* tamquam planè contraria scitissime separavit in hisce versibus:

*Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent, qua mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.*

elegantissimè ista duo verba divisit. namque in præparatu rei rusticæ per tempestates pluvias, quoniam otium est, maturari potest: per serenas, quoniam tempus instat, properari necessum est. Quum significandum autem est coactius quid factum & festinatius, tum rectius *premature* factum id dicitur, quam *mature*. sicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen est:

Appetis dominatum demens premature precocem.
in quo versu animadvertendum est, quod *precocem* inquit, non *præcoquem*. est enim casus ejus rectus non *præcoquis*, sed *præcox*.

C A P. XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucris columbæ.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum de vi & natura chamæleontis; eumque se legisse
Plinius

Plinius Secundus in naturalis historiae vicesimo octavo refert; multaque vana atque intoleranda auribus deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inviti meminimus, quia pertæsum est. Accipitrem avium rapidissimum à chamæleonte humi reptantē, & si eum forte supervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; cæterisque avibus laniandum sponte sua objicere sese & dedere. Item aliud ultra humanam fidem, caput & collum chamæleontis si uratur ligno, quod appellatur *robur*, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipsum usu venire, si jecur ejusdem animalis in summis regulis uratur. Item aliud, quod herclè an ponerem dubitavi, ita est deridiculæ vanitatis: nisi idcirco plane posui, quòd oportuit nos dicere quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, quia pleraque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maximè sollertia, eaque potissimum, quæ discendi cupidiora sunt. sed redeo ad Plinium. sinistrum pedem ait chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamæleontis, & utrumque macerari unguento, colligique in modum pastilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, qui id vas ferat, etiam si is in medio palam versetur, à nullo videri posse. His portentis atque præstigiis à Plinio Secundo scriptis non dignum esse cognomen Democriti puto. Vel illud quale est, quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseverat? aves quasdam esse certis vocabulis; & earum avium confuso sanguine gigni serpentem; eum si quis ederit, linguas avium & colloquia interpretaturum. Multa autem videntur ab hominibus istis malè sollertibus hujuscemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatisque ejus perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile neque tamen vanum æquè videri debet. nam & plerique nobilium

lium Græcorum & Favorinus philosophus memoriarum veterum exsequentissimus affirmatiffimè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse. ita erat scilicet libramentis suspensum & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet herclè, super re tam abhorrenti à fide, ipsius Favorini verba ponere: Ἀρχύτας Ταραντῖνον, φιλόσοφος αἶμα ἢ μηχανικὸς ὢν, ἐποίησε πειρατὸν ἐν ξυλίνῳ, πετομένῳ. ἥ τις εἶποτε καθίστειεν, ἐκίτε ἀνίστατο μέγρι γὰρ πύτυα.

C A P. XIII.

Cum partim hominum, qua ratione veteres dixerint.

Partim hominum venerunt, plerumque dicitur quod significat *pars hominum venit*, id est, quidam homines. nam *partim*, hoc in loco adverbium est: neque in casus inclinatur, sicuti *cum partim hominum*, dici potest, id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: *Ibi pro scorto fuit, in cubiculum surrectitavit è convivio, cum partim illorum jam sepe ad eundem modum erat.* Imperitiores autem *cum parti* legunt, tamquam declinatum sit quasi vocabulum, non dictum quasi adverbium. sed Q. Claudius in vicesimo primo annali insolentius paulo hac figura est ita usus. *Enim cum partim copius hominum adolescentem placentem sibi.* itemque Claudii in vicesimo tertio annali verba hæc sunt: *Sed idcirco me fecisse, quod utrum negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate populi Romani evenisse dicam nescio.*

ρ

C A P.

C A P. XIV.

Injuria mihi factum itur, quali verborum ordine Cato dixerit.

Audio, illi injuriam factum iri, audio contumeliam dictum iri, vulgo quoque ita dici, vulgo & istam esse verborum figuram jam in medio loquendi usu: idcircoque exemplis superfedeo. sed contumelia illi, vel injuria factum itur, paulo est remotius: exemplum igitur ponemus. M. Cato pro se contra C. Cassium. *Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, que mihi per hujusce petulantiam factum itur, rei quoque publica medius fidius miserear, Quirites.* sicut autem, contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat; ita contumelia mihi factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

C A P. XV.

De flaminis Dialis deque flaminica carimoniis: verbaque ex edicto pratoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad jurandum, neque virgines Vesta neque Dialem.

Carimoniæ impositæ flamini Diali multæ, item castus multiplices, quos in libris, qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabii Pictoris librorum primo scriptos legimus. unde hæc ferme sunt, quæ commemorimus. Equo Dialem flaminem vehi religio est: classem procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum, videre. idcirco rarerent flamen Dialis creatus consul est, quum bella consulibus mandabantur. item jurare Dialem fas numquam est. item annulo uti nisi pervio cassoque fas non est. ignem è flaminia, id est, flaminis Dialis domo, nisi in sacrum efferri jus non est. vincitum, si ædes ejus introierit, solvi necessum est: & vincula per im-
pluvium

pluvium in tegulas subduci, atque inde foras in viam demitti. nodum in apice neque in cinctu neque alia in parte ullum habet. si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes ejus supplex procubuerit, eo die verberari piaculum est. capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. capram & carnem incoctam & ederam & fabam neque tangere Diali mos est neque nominare. propagines è vitibus altius pratentos non succidet, pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet; & de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas est, neque apud ejus lecti fulerum capsulam esse cum strue atque ferro oportet. unguium Dialis & capilli segmina subter arborem felicem terra operiuntur. Dialis cotidie festatus est. sine apice sub divo esse licitum non est: sub tecto uti liceret, non pridem à pontificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit, & alia talia quædam remissa: gratiamque aliquot carimoniarum factam dicit. farinam fermento imbutam attingere ei fas non est. tunicam intimam, nisi in locis tectis, non exuit, ne sub cælo, tamquam sub oculis Jovis, nudus sit. super flaminem Dialem in convivio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. uxorem si amisit, flaminio decedit. matrimonium flaminis nisi morte dirimi non est jus. locum, in quo bustum est, numquam ingreditur. mortuum numquam attingit. funus tamen exsequi non est religio. Eadem ferme carimonie sunt, quas flaminicas Diales seorsum ajunt observitare. veluti est; quod venenato operitur, & quod in rica surculum de arbore felici habet: & quod scalas, nisi quæ Græcæ appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiam quum it ad Argeos quod neque comit caput neque capillum deperdit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vestæ adscripti. SACERDOTE. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. JURISDICTIONE. JURARE. NON. COGAM. Verba M. Varronis ex secundo

cundo rerum divinarum super flamine Diali hæc sunt.
*Is solus album habet galerum; vel quòd maximus est, vel
 quòd Fori immolata hostia alba fieri oporteat.*

C A P. XVI.

*Quos errores Julius Higinus in sexto Virgilio animadver-
 terit in historia Romana erratos.*

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturumque
 eum fuisse existimat, quòd in libro sexto scriptum
 est. Palinurus est apud inferos petens ab Ænea ut suum
 corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit.

Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram

Inice, namque potes, portusque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus novisse & nominare
 potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum
 invenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui
 in eo loco est, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ
 regnante, post annum amplius sexcentimum, quàm
 Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo
 nomine appellatum est? nam qui ab Harpalo, inquit,
 regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati sunt, alii
 Veliam, partim Massiliam condiderunt. incertissimè
 igitur petit ut Æneas portum Velinum requirat, quum
 id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. neque
 simile, inquit, illud videri debet, quod est in primo
 carmine;

Italiam fato profugus Lavinaque venit

Litora.

& æquè in sexto libro:

Chalcidicaque levis tandem super adstitit arce.

quoniam poëtæ ipsi quædam *ἱστορία* historiarum dicere
 ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire
 potuit: sicut Virgilius scivit de Lavinio oppido & de
 colonia Chalcidicensi, sed Palinurus qui potuit, inquit,
 scire

scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum divinasse apud inferos putat, proinde ut animæ defunctorum solent. sed & si ita accipias, quamquam non ita dicitur, Aeneas tamen, qui non divinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, sicuti diximus, nullum usquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum esse Virgilium putat, nisi mors occupasset. nam quum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissetque,

— *Quid Thesea, magnum*

Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove summo est.

postea tamen infert;

— *sedet, æternumque sedebit*

Infelix Theseus.

qui autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum iis commemorat, qui descenderint illuc, atque inde rursus euaserint: præsertim quum ita sit fabula de Theseo, atque si Hercules eum evellet de petra & in lucem ad superos eduxerit. Itera in his versibus errasse Virgilium dixit:

Eruet ille Argos Agamemnomasque Mycenæ,

Ipsumque Æaciden, genus armipotenti Achilli;

Vltus avos Troja, templâ & temerata Minerva.

confudit, inquit, & personas diversas & tempora. nam neque eodem tempore neque per eosdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Æaciden, de Epiro in Italiam transgressus cum Romanis depugnauit aduersus M. Curium in eo bello ducem: Argium autem bellum, id est, Achæicum, multis post annis à L. Mummio Imperatore gestum est. potest, inquit, igitur medius eximi versus, qui de Pyrrho importunè immixtus est; quem Virgilius proculdubio exemturus, inquit, fuit.

CAP. XVII.

*Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus
luminibus oculorum sese privaverit. super ea re versus
Laberii purè admodum & venustè facti.*

Democritum philosophum in monumentis historiæ
Græcæ scriptum est, virum præter alios veneran-
dum, auctoritateque antiqua præditum, luminibus o-
culorum sua sponte se privasse; quia existimaret cogita-
tiones commentationesque animi sui in contemplandis
naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, si eas
videndi illecebris & oculorum impedimentis liberasset.
Id factum ejus modumque ipsum, quo cæcitatem facile
sollertia subtilissima conscivit, Laberius poëta in mimo,
quem scripsit Restionem, versibus quidem fatis mundè
atque graphicè factis descripsit; sed causam voluntariæ
cæcitatatis finxit aliam: vertitque in eam rem quam tum
agebat, non inconcinniter. est enim persona, quæ hæc
apud Laberium dicit, divitis avari & parci sumtum plu-
rimum afortiamque adolescentis viri deplorantis. Versus
Laberiani sunt:

*Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis;
Oculos effodere ut posset splendore æreo.*

*Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.*

Sic ego fulgentis splendorem pecunia

Volo elucificare exitum ætati meæ;

Ne in re bona esse videam nequam filium.

CAP. XVIII.

Historia de Artemisia, deque eo certamine quod apud Mausoli sepulchrum a scriptoribus inclutis decertatum est.

ARtemisia Mausolum virum amasse fertur supra omnium amorum fabulas, utraque affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ; ut quidam Græcarum historiarum scriptores, provinciæ Græciæ præfectus. satrapen Græci vocant. is Mausolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est; Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans uxor ossa cineremque ejus mixta odoribus contusaque in faciem pulveris aquæ indidit, ebibitque: multaque alia violenti amoris indicia fecisse dicitur. molita quoque est ingenti impetu operis, conservandæ mariti memoriæ, sepulchrum illud memoratissimum, dignatumque numerari inter septem omnium terrarum spectacula. id monumentum Artemisia quum Dis Manibus Mausoli dicaret; *αἰῶνα*, laudibus ejus dicendis, facit; ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum amplissima. ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites sunt etiam qui Isocratem ipsum cum iis certavisse memoriæ mandaverint. sed eo certamine vicisse Theopompum judicatum est. is fuit Isocratis discipulus. existat nunc quoque Theodecti tragædia, quæ inscribitur, Mausolus: in qua eum magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert,

C A P. XIX.

Non purgari neque lavari peccatum, dum pratenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, similitudo.

INcessebat quempiam Taurus philosophus severa atque vehementi objurgatione adolescentem à rhetoribus & à facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum. quod factum quidem esse ab eo diceret inhonestè & improbè. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat; turpitudinemque delicti exemplorum usu & consuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritior, Homo, inquit, stulte & nihili; si te à malis exemplis auctoritates & rationes philosophiæ non adducunt, ne illius quidem Demosthenis vestri sententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venustis vocum modis vinctæ est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in primore pueritiâ legerim, verba hæc sunt Demosthenis, adversus eum, qui, ut tu nunc facis, peccatum suum peccatis alienis exemptum purgatumque ibat. *σὺ δὲ μὴ λέγε, ὡς γέγονεν ἔτω πικράνεις. ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεται. εἰ γὰρ εἴ τι πῶποτε μὴ καὶ πρὸς νόμους ἐπέαχθῃ, σὺ δὲ πῦρ ἐμιμήσω, ἀλλὰ πῦρ ἀποφύγοις ἀνδικαίως. ἀλλὰ πῶ μᾶλλον ἀλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων προσήλω, σὺ τὰ δ' ὅσα ἀν' ἐχράψας, οὕτως, ἀν' σὺ νῦν ἀλῶς, ἀλλ' οὐ γράψῃ.* Sic Taurus omni suasionum admonitionumque genere utens sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

C A P. X X.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid privilegium, & quantum ista omnia differant.

Quæri audio, quid *lex* sit, quid *plebiscitum*, quid *rogatio*, quid *privilegium*. Atejus Capito publici privati que juris peritissimus, quid *lex* esset, hisce verbis definiit. *Lex*, inquit, est generale jussum populi aut plebis rogante magistratu. Ea definitio si probè facta est, neque de imperio Cn. Pompeji, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodii quæstio, neque alia id genus populi plebisve jussa, *leges* vocari possunt, non sunt enim generalia jussa; neque de universis civibus, sed de singulis concepta: quocirca privilegia potius vocari debent. quia veteres *priva* dixerunt, quæ nos *singula* dicimus. quo verbo Lucilius in primo satirarum libro usus est.

+ Plebiscitum simul definit eo scil. qui in comitiis atq. vel centuriatis item in tribubus cum populo aut plebe agere potest.

— abdomina thynni

Advenientibus *priva* dabo cephalæaque carne. *Plebem* autem Capito in eadem definitione seorsum à populo divisit: quoniam in populo omnis pars civitatis omnesque ejus ordines contineantur. plebes verò ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non insunt. *plebiscitum* igitur est, secundum eum Capitonem, lex quam plebes, non populus, accipit. sed totius hujus rei jurisque, sive quum populus, sive quum plebes rogatur, sive quod ad universos pertinet, caput ipsum & origo & quasi fons *rogatio* est. ista enim omnia vocabula continentur *rogationis* principali genere & nomine continenturque. nam, nisi populus aut plebes rogetur, nullum plebis aut populi jussum fieri potest. Sed quamquam hæc ita sunt, in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum istorum differentiam esse animadvertimus. nam & *plebiscita* & *privilegia* translato nomine *leges* appellaverunt;

*de lege Febr.
in d. Rogati-
tis.*

laverunt; eademque omnia confuso & indistincto vocabulo rogationes dixerunt. Sallustius quoque proprietatum in verbis retinentissimus consuetudini concessit; & privilegium, quod de Cn. Pompeji reditu ferebatur, legem appellavit. verba ex secunda ejus historia hæc sunt. *Nam Sullam consulem de reditu ejus legem ferentem ex composito T R. P L. C. Herennius prohibuerat.*

C A P. XXI.

Quam ob causam M. Ciceronis omnino verbis novissimè, & novissimus, uti observantissimè vitavit.

NON paucis verbis, quorum frequens usus est nunc & fuit, M. Ciceronem noluisse uti manifestum est, quòd ea non probaret, velut est & novissimus & novissime. nam quum & M. Cato & Sallustius & alii quoque ætatis ejusdem verbo isto promiscè usitati sint; multi etiam non indocti viri in libris id suis scripserint: abstinuisse eo tamen tamquam non Latino videtur. quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat L. Ælius Stilo ut novo & improbo verbo uti vitaverat, propterea quid M. quoque Varro de ista voce existimaverit, verbis ipsius ex libro de lingua Latina ad Ciceronem sexta demonstrandum putavi: *Quod extremum, inquit, dicebatur, dici novissimum captum vulgo, quod mea memoria ut Ælius, sic senes alii, quod nimium novum verbum esset, vitabant. cujus origo ut à veteri vetustius ac veterrimum, sic à novo declinatum novius & novissimum.*

C A P. XXII.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsa philosophia probris: quibus philosophos temerè incessunt, qui emolumenta vera philosophia ignorant.

PLATO veritatis homo amicissimus, ejusque omnibus exhibendæ promptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignavosque, qui obtento philosophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras sequuntur, ex persona quidem non gravi, neque idonea, verè tamen ingenueque dixit. nam & si Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philosophiæ ignarus, inhonesta indignaque in philosophos confert: proinde tamen accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moveri intelligamus, ne ipsi quoque culpationes hujuscemodi mereamur, neve inertis inanique desidia cultum & studium philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, scripsi; quoniam vertere ea consilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio adspirare, ac multo minus etiam mea.

Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν, ἧ Σώκρατες, χάριεν, ἂν τις αὐτῆ μετέως ἀψηγται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. εἰάν ᾗ περαιτέρω ἔδεοντο ἐν ἀγαθείᾳ, διαφθορῆ τῶ ἀνθρώπων. εἰάν γδ καὶ πάντο ὄφους ἦ, καὶ πόρρω τῆ ἡλικίας φιλοσοφῆ, ἀνάγκη πάντων ἀπὸρον γεγενῆσθαι ἐστίν, ὧν χρὴ ἐμπρόν εἶναι τὸ μέλλοντα καλὸν καὶ κατὰ τὸν νόμον εἶσθαι ἀνδρα. καὶ γδ τῶ νόμον ἀπὸροι γίγνοντο τῶ κατὰ τὸν πόλιν, καὶ τῶ λόγων, οἷς δὲ χρῶμενον ὁμιλεῖν ἐν πῶσι συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶ ἡδονῶν τε καὶ ἠπτημιῶν τῶ ἀνθρώπων. καὶ συκλήδω, τῶ ἡδῶν πεντάπαισι ἀπὸροι γίγνονται. ἐπιδᾶν ἐν ἔλθωσι εἰς πινὰ ἰδίᾳ ἢ πολιτικῶν πρᾶξιν, κατὰ γέλασει γίγνοντο. ὡσπερ γε, οἶμα, οἱ πολιτικοί, ἐπιδᾶν αὐτοὶ εἰς τοὺς ὑμετέρας

ἡμέτερος Διαιτητῶς ἔλθωσι ἢ τὸς λόγους, κατὰ γέλασόν
εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ ἔξ Ευρυπίδου.

Δαιμπερός τε εἰς ἑμας ἐν τῷ, καὶ πὶ τῷ ἐπέχεται.

Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέτερος τῷ μέρῳ

Ἰν' αὐτὸς αὐτῷ πυγῶν βίβλητος ὦν.

ἄπερ δ' ἂν φαῦλον ἢ, ἐν πύθων Φάλαγγι, ἢ λοιδορεῖ τῷ.
τὸ δ' ἔπερον ἐπαμνεῖ ὀνοία τῇ ἑαυτῷ, ἢ γέμῃ ἔτι
αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαμνεῖν. ἀλλ' οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμ-
φοτέρων μετὰ χεῖν. φιλοσοφίας μὲν, ὅσον πυθείας χάριν,
καλὸν μετῶν, ἢ ὅσον αἰχρὸν μετῶν ὄντι φιλοσοφῆν.
ἐπεὶ δ' ἂν ἢ ἡδὴ πρεσβύτερον ὦν ἀνδρῶν ἐπὶ φιλοσοφῆι,
κατὰ γέλασον, ὡς Σώκρατες, τὸ χεῖμα γίγνεται. καὶ ἔγνω
ὁμοίωτον πάχῳ πρὸς τὸς φιλοσοφῶντας, ὡς περὶ τὸς
φειδισμοῦς ἢ πύθωντας. ὅταν μὲν γὰρ πυθῶν ἴδῃ ὡς ἐπὶ
πυθῶν Διαιτητῶν, ἔτω φειδισμὸν ἢ πύθων, χαίρει
τε, ἢ χεῖρ ἐν μοι φαίνεται ἢ ἐλπίσει ἢ πύθων, χαίρει
εἰς ἡλικίαν, ὅταν ἢ ὁμοίως Διαιτητῶν πυθῶν αἰσῶν,
πυθῶν πὶ μοι δοκεῖ χεῖμα εἶναι. καὶ ἀνά μὲν τὰ ὅσα καί
μοι δοκεῖ δελοπρεπῆς πῆναι. ὅταν ἢ ἀνδρὸς ἀκῆσι τις
φειδισμὸς, ἢ πύθων ὄρεθ, κατὰ γέλασον φαίνεται, ἢ
ἀνδρῶν, ἢ πύθων ἀξίον. ταυτῶν ἐν ἔγνω τῷ πάχῳ
ἢ πρὸς τὸς φιλοσοφῶντας. ὡς νέω μὲν γὰρ μετῶν
ἔρων φιλοσοφίαν, ἀγαμαι, ἢ πύθων μοι δοκεῖ, ἢ ἡγεῖμαι
ἐλπίσει πῆναι εἶναι τῶν ἂν ἀνδρῶν. τὸ μὲν φιλοσοφῶν-
τα, ἀνελοπρεπῆ, ἢ ἐδέποτε ἔδενος ἀξιώσωντα ἑωτῶν, ἔπε
καλῶ, ἔπε γυναικῶν πύθωντα. ὅταν ἢ δὴ πρεσβύτερον ἴδῃ
ἐπὶ φιλοσοφῶντα, ἢ μὲν ἀπακατῆ μόνον, πύθων μοι δοκεῖ
ἢ δὴ δεῖσθαι, ὡς Σώκρατες, ἔτ' ὁ ἀνὴρ. ὁ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον,
ἐπὶ ἀρχῇ τῷ τῷ ἀνδρῶν, καὶ πῆναι εὐφυνῆς ἢ, ἀνδρῶν
γυναικῶν, φειδισμὸν τὰ μέσα τὸ πύθων, ἢ τὰς ἀγορῆς, ἐν αὐτῷ
ἔφη ὁ ποιητὴς τὸς ἀνδρας ἀεὶ πρεπῆς γίγνεται. κατὰ δεδου-
κῶν ἢ, τὸ λοιπὸν βίον βιώναι μὲν μετῶν, ἐν γυναικῶν
ἢ τετάρων φειδισμὸν, ἐλεύθερον ἢ ἢ μέγα καὶ ἰκανὸν με-
δέποτε φειδισμῶν, ἐγὼ ἢ, ὡς Σώκρατες, πρὸς σε ὅπως
ἔχω ἢ φιλικῶς. κινδυνεύω ἐν ποιοῦμαι γὰρ, ὅπερ ὁ Ζῆθος

πρὸς τ' Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδης, ἕσπερ ἐμνήσθη. καὶ γὰρ
 ἐμοὶ ταυτ' ἅπαντα ἐπέρχετο πρὸς σε λέγειν, οἷά περ εἰμὶν
 πρὸς τ' ἀδελφόν. ὅπ' ἀμελείς ὡς Σώκρητες, ὧν δέ σε ὀπι-
 μελεῖς, καὶ φύσιν ψυχῆς ὡς ἡλιναίαν μερακιώδη πνέ-
 Δραπέπτος μορφώματι. καὶ εἴτ' ἀν' ἰκῆς βελαῖσι περθεῖο
 ἀν' ὀρθῶς λόγον, εἴτ' εἰκὸς ἢ πιθανὸν ἀν' ἀλάστοις. εἴτ' ἕσπερ
 ἄλλον νεανικὸν βέλδωμα βελεύσασο. καὶ τοι, ὦ φίλε Σώ-
 κρητες (καὶ μοι μηδὲν ἀχθεσθῆς. εὐνοία γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) σὺ
 αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι ἔτιωσ ἔχθρην, ὡς ἐγὼ σε οἶμαι ἔχθρην, ἢ
 τῆς ἄλλης τῆς πόρρω αἰεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντα; νῦν γὰρ εἰ-
 πὶς σὺ λαβόμην, ἢ ἄλλῃς ὄτρυσιν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀπα-
 γοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικησῶτα, οἶδ' ὅπ' σὺ ἀν' ἔχθρῃ
 ὅ, π' ἤρῃσσο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγνώης ἀν' καὶ χασμῶ, ὅπῃ
 ἔχων ὅ, π' εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναεῖς, κατηγέρε
 τυχῶν πάννυ φαύλες ἢ μοχθηρῆς, ἄποθάνοις ἀν', εἰ βέλοιστο
 σοι θανάτῃς τιμῶδες. καὶ τοι πῶς σφόν πῦτο εἶσιν, ὦ Σώ-
 κρητες, εἴπῃς εὐφυνᾶ λαεοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χεῖρονα,
 μήτε αὐτὸν αὐτῷ δυνάμην βοηθεῖν, μηδ' ἐπισῶσται ἐν τῷ
 μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ἕσπερ
 ἢ τῷ ἔχθρῶν περὶ σὺλαῶδες πᾶσιν τ' οὐσίαν. ἀτεχνῶς ἢ ἀπι-
 μον ζῆν ἐν τῇ πόλει. ἢ τῷ τοιοῦτον (εἰ π' καὶ ἀρροιστερον εἰ-
 ρῆδες ἔξεσιν) ὅπῃ κέρρης τύπον, μὴ διδόναι δικίω. ἀλλ' ὡ
 ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθε. παῦσαι δὲ ἐλέγχων. περαγμαίων δὲ
 εὐμυσίαν ἀσπί. καὶ ἀσπί ὀπόθεν δόξεις φρονεῖν; ἄλλοις τὰ
 κρημφὰ ταῦτ' ἀφείς, εἴτε ληρήματ' ἢ φάναϊ εἶναι, εἴτε
 φλυαεῖας.

Εἰς ὧν νεοῖσιν ἐγκατοικήσας δόμοις.

Ζηλῶν σὺ ἐλέγχοντασ ἀνδρασ τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷσ
 εἰς καὶ βίῃ, καὶ δόξαι, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ. Hæc Pla-
 to sub persona quidem, sicuti dixit, non proba, sed
 cum sensu tamen intelligentiæque communis fide, &
 cum quadam indiffimulabili veritate disseruit; non de
 illa scilicet philosophia, quæ virtutum omnium disci-
 plina est, quæque in publicis simul & privatis officiis
 excellit; civitatesque & rempublicam, si nihil pro-
 hibeat,

hibeat, constanter & fortiter & peritè administrat; sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promotente: in qua id genus homines consenescent malè feriati, quos philosophos esse & vulgus putat, & is putabat, ex cujus persona hæc dicta sunt.

C A P. XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quòd fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehensam necare.

Qui de victu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse dicunt: institutumque ut cognatis osculum ferrent reprehendendi causa, ut odor indicium faceret si bibissent. bibere autem solitas ferunt loream, passam, murinam, & quæ id genus sapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris pervulgata sunt. sed M. Cato non solum existimatas, sed multatas quoque à iudice mulieres refert non minus, si vinum in se, quàm si probrium & adulterium admisissent. Verba M. Catonis adscripti, ex oratione quæ inscribitur, DE DOTE. in qua id quoque scriptum est, in adulterio uxores deprehensas jus fuisse mariti necare. *Vir, inquit, quum divortium fecit, mulieri iudex pro censore est. imperium, quod videtur, habet. si quid perverse tetrèque factum est à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* De iure autem occidendi ita scriptum. *In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares. illa te, si adulterares, digito non aude- ret contingere: neque jus est.*

CAP. XXIV.

Die pristini, die crastini & die quarti, & die quinti,
*qui elegantius locuti sunt, non ut ea vulgo dicuntur
 nunc.*

Die quarto & die quinto, quod Græci eis τεταρτηνός
 & εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque
 dici audio; & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto
 despicitur: sed M. Tullii ætas ac supra eam non, opi-
 nor, ita dixerunt. *die quinte* enim & *die quinti* pro ad-
 verbio copulatè dictum est, & secunda in eo syllaba
 correpta. Divus etiam Augustus linguæ Latinæ non
 nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator,
 in epistolis plurifariam significatione ista dierum non ali-
 ter usus est. is autem erit, perpetuæ veterum consuetu-
 dinis demonstrandæ gratia verba sollemnia prætoris po-
 nere: quibus more majorum ferias concipere solet, quæ
 appellantur compitalia. ea verba hæc sunt: DIE. NO-
 NI. POPOLO. ROMANO. QUIRITIBUS. COMPITA-
 LIA. ERUNT. QUANDO. CONCEPTA. FUERINT.
 NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. Neque
 prætor solum, sed pleraque omnis vetustas sic locuta
 est. Venit ecce illius versus Pomponiani in mentem,
 qui est ex Atellana, quæ Mævius scribitur:

*Dies hic sextus, quum nihil egi: die quarte moriar
 fame.*

suppetit etiam Cælianum illud ex libro historiarum se-
 cundo: *Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero
 exercitu me sequi; die quinti Roma in Capitolium curabo
 tibi cæna sit cocta.* & historiam autem & verbum hoc
 sumfit Cælius ex Origine M. Catonis; in quo ita scri-
 ptum est: *Igitur dictatorem Karthaginensium magister
 equitum movit: Mitte mecum Romam equitatum. die
 quinti in Capitolium tibi cæna cocta erit.* Extremam istius
 vocis

vocis syllabam tum per *e*, tum per *i*, scriptam legi. nam sanè quàm consuetum iis veteribus fuerit litteris his plerumque uti indifferenter; sicuti *præscini* & *præscine*, *proclivi* & *proclive*. atque alia item multa hoc genus variè dixerunt: *die pristini* quoque eodem modo dicebatur: quod significabat *die pristino*, id est priore: quod vulgo *pridie* dicitur, converso compositionis ordine, quasi *pristino die*. atque item simili figura *die crastini* dicebatur. id erat, *crastino die*. sacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt, sed ut plerique *die pristini*. ita M. Cato in oratione contra Furium *die proximi* dixit. quarto autem Cn. Matius, homo impensè doctus, in mimiambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus; in his versibus:

Nuper die quarto ut recorder, & certè

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut *die quarto* quidem de præterito dicamus: *die autem quarte* de futuro.

C A P. XXV.

Telorum & jaculorum gladiatorumque atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

Telorum, jaculorum, gladiatorumque vocabula, quæ in historiis veteribus scripta sunt, item navigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda conquirere: iisque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentemque animum occupare: quæ tum igitur suppetierant, hæc sunt: *hæsta*, *pilum*, *phalarica*, *semiphalarica*, *soliferrea*, *gesa*, *lancea*, *spati*, *rumices*, *trifaces*, *tragula*, *framea*, *mesancula*, *cateia*, *rumpie*, *scorpii*, *sbyna*, *scilices*, *veruta*, *enses*, *sica*, *machera*, *spata*, *lingula*, *pugiones*, *clunacula*, de *lingula*,

gula, quoniam est minus frequens, admonendum existimo, *lingulam* veteres dixisse *gladiolum oblongum* in speciem *linguæ* factum, cujus meminit *Nævius* in *tragedia Hefiona*. Versum *Nævii* apposui:

*Sine mihi gerere morem videar, haud lingua, verum
lingula.*

Item *rumpia* genus teli est *Thracæ nationis*: positumque hoc vocabulum in *Q. Ennii annalium* *quartodecimo*. *Navium* autem, quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: *gauli*, *corbita*, *caudica*, *longa*, *hippagines*, *cercuri*, *celoces*, vel, ut *Græci* dicunt, *celetes*, *lembi*, *oria*, *lenunculi*, *actuaria*, quas *Græci* *Ἰνκώπτες* vocant vel *Ἰνκώτιδες*, *prosumia*, vel *geseo-reta*, vel *horiola*, *stata*, *scapha*, *pontones*, *acatie*, *hemolia*, *phaseli*, *parones*, *myoparones*, *lintres*, *caupuli*, *camata*, *placida*, *cydarum*, *rataria*, *catafropium*.

CAP. XXVI.

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod transfretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad *Plan- cum* scripsit, & quibusdam aliis *C. Sallustii* iniquis dignum nota visum est, quod in primo *historiarum maris* transitum transmissumque navibus factum, *transgressum* appellavit; eosque, qui fretum transmiserant, quos *transfretasse* dici solitum est, *transgressos* dixit. Verba ipsa *Sallustii* posuit; Itaque *Sertorius levi prasidio relicto in Mauritania* nactus *obscuram noctem*, *estu secundo furtim aut celeritate vitare prælium in transgressu conatus est*. ac deinde infra ita scripsit: *Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis*. hoc igitur & minus propriè & nullo gravi auctore dictum ajunt. nam *transgressus*, inquit, à *transgrediendo* dicitur, idque ipsum ab *ingressu*

ingressu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *transgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque serpentibus neque navigantibus: sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut navium *transgressum* reperiri posse, aut pro tranfretatione *ransgressum*. Sed quæro ego, cur non, sicuti *cursus* navium rectè dici solent, ita *transgressus* etiam navibus factus dici possit? præsertim quum brevitatem angustis freti, qui terram Africam Hispaniamque interfuit, elegantissimè transgressionis vocabulo quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredive in navigantibus; volo uti respondeant, quantum existiment interessè, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re rustica, *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus est, ut & oppidum propè amplum sit, & mare aut annis, qua naves ambulant.* Appetitas porro huiuscemodi translationes habitasque esse pro honestamenti orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quàm illud de navibus Sallustianum. versus Lucretii hi sunt:

Prætèrea radit vox fauces sæpe; facitque

Asperiora foras gradientis arteria clamor.

propterea Sallustius in eodem libro non eos solùm, qui navibus veherentur, sed & scaphas quoque nantes progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui. *Earum alia paululum progressa nimio simul & incerto onere, quum pavor corpora agitaverat, deprimebantur.*

CAP. XXVII.

*Historia de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pa-
ri propemodum vigore fuerint æmuli.*

IN litteris veteribus memoria exstat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni, neque immerito æstimatum, nam cum aliis quidem populis de uniuscujusque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decretatum. ejus rei specimen est in illo utriusque populi verbo factum; quod Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienses epistolam, ubi scriptum fuit populum Romanum misisse ad eos hastam & caduceum signa duo belli aut pacis: ex quibus utrum vellent eligere; quod elegissent, id unum ut esse missum existimarent. Karthaginienses responderunt neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent utrum mallent relinquere; quod reliquissent, id sibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro non hastam ipsam neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesserulas: in quarum altera caduceum, in altera hastæ simulachra fuerunt incisa.

CAP. XXVIII.

*De ætatum finibus pueritiæ, juventæ, senectæ, ex Tu-
beronis historia sumtum.*

C. Tubero historiarum primo scripsit Servium Tullium, regem populi Romani, quum illas quinque classes juniorum, census faciendi gratia, institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno septimodecimo, quòd idoneos jam esse reipublicæ arbitraretur, milites scripsisse: eosque ad annum quadragesimum sextum juniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem pro-

*An non etiam
seniorum? de
let voculan
Ruben. Hist.
II. 22.*

pterea notavit, ut discrimina quae fuerint iudicio moribusque majorum pueritiae, iuventutis, senectutis, ex ista censione Servii Tullii prudentissimi regis noscerentur.

C A P. XXIX.

Quod particula, atque, non complexiva tantum sit, sed vim habeat plusculam variamque.

Atque particula, à grammaticis quidem conjunctio esse dicitur connexiva: & plerumque sanè conjungit verba & connectit: sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro adverbio valet, quum dicimus; *aliter ego feci atque tu*: significat enim *aliter quam tu*, & geminasi fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animadvertimus in Q. Ennii anaalibus, nisi memoria in hoc versu labor:

Atque atque accedit muros Romana juventus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictum est *déque*. & praeterea pro alio quoque adverbio dicitur, id est, *statim*. quod in his Virgilio versibus existimatur obscure & insequenter particula ista posita esse.

— — sic omnia fatis

In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quam qui adverso vix flumine lembum

Remigium subigit, si brachia forte remisit,

Atque illum in praecipit pronò rapit alveus anni.

LIBER.